STUDIA UNIVERSITATIS MOLDAVIAE
Revista științifică a Universității de Stat din Moldova, 2025, nr. 11(6)

CZU: 070.41(478):659.3:327 **https://doi.org/10.59295/sum11(6)2025_14**

PARADIGMA INFORMAȚIONALĂ ȘI GEOPOLITICA: ASPECTE ALE INTERACȚIUNII

Mihai LESCU,

Universitatea de Stat din Moldova

*A*rticolul este consacrat relației dintre mass-media și geopolitică la etapa contemporană, când progresul tehnologic vine să-și spună cuvântul în toate domeniile activității umane. Anume colaborarea dintre aceste două entități, accelerată de noile tehnologii comunicaționale, a condus în ultimul timp la apariția și afirmarea în practica reflectării vieții internaționale a paradigmei informaționale în geopolitică. Noua paradigmă și-a lăsat amprenta și asupra activității mass-media din Republica Moldova, care în ultimii ani a suportat extrem de multe schimbări la nivel de activitate redacțională. În baza investigației întreprinse de către autor, s-au elaborat recomandări și s-a scos în evidență perspectivele cercetării impactului informației asupra proceselor geopolitice.

Cuvinte-cheie: *mass-media, geopolitică, progres tehnologic, paradigmă informațională, actor geopolitic, tehnologii comunicaționale, procese geopolitice.*

INFORMATION PARADIGM AND GEOPOLITICS: ASPECTS OF INTERACTION

The article is devoted to the relationship between the media and geopolitics at the contemporary stage, when technological progress comes to speak in all areas of human activity. Namely the collaboration between these two entities, accelerated by the new communication technologies, has lately led to the emergence and affirmation in the practice of reflecting the international life of the information paradigm in geopolitics. The new paradigm has left its mark on the media activity in the Republic of Moldova, which in the last years, supported a lot of changes. Based on the author's investigation undertaken, the author developed recommendations and highlighted the perspectives of research on the impact of information on geopolitical processes.

Keywords: *media, geopolitics, technological progress, information paradigm, geopolitical actor, communication technologies, geopolitical processes.*

INTRODUCERE

La scară generală, paradigmele au scopul de a ordona și direcționa activitatea științifică într-un domeniu de cercetare. Or, paradigma științifică are la bază un set de norme, reguli și valori, care ne ghidează îndirea, orientându-ne să privim și să explorăm și fenomenele geopolitice într-o anumită lumină.

Totuși, semnalăm faptul că conceptul în cauză nu beneficiază de o tratare suficientă în literatura de specialitate, unde *paradigma* este percepută ca „un fel de adevăr sau axiomă", pasibilă de a fi luată ca bază de cercetare de către oamenii de știință într-un anumit domeniu de cunoaștere. Într-o înțelegere mai complexă, o paradigmă este un sistem de mijloace, metode și judecăți. Prea-poate, înțelegând aceste dificultăți de ordin conceptual savantul american Thomas S. Kuhn după ce stabilește „cadrul în care se desfășoară cercetarea, înțelegerea și studiul suplimentar al informațiilor" drept un sistem de mijloace, metode și judecăți, identifică mai multe etape în dezvoltarea teoretică: (a) pre-paradigmatică (diverse supoziții/gânduri greu de demonstrat/dovedit); (b) de cristalizare/înfiripare a cunoștințelor incipiente (literatură, care relevă secvențial nuanțele unei anumite teorii) ; (c) știință normală (căutarea de noi dovezi ale unei paradigme, perfecționarea cunoștințelor anterioare); (d) știință extraordinară (dezamăgire în vechea paradigmă și propunerea de noi adevăruri) [1].

Tot în această ordine de idei, cercetătorul francez Michel Foucault, la rândul său, numește paradigmele „formațiuni discursive speciale" - un conglomerat de norme și reguli, ce predispun la o atitudine de gândire; le califică metode istorice de înțelegere rațională a realității, „subordonând orice cercetător tiraniei schemelor de gândire a priori" [2]. Din această perspectivă, după noi, paradigmele permit oamenilor de

știință să examineze fenomenele realității, subordonându-le intereselor de „căutare a adevărului” intuit, capabil săle permită emiterea de raționamente utile pentru domeniile de cercetare.

Paradigmele, asociate cu cotidianul, ajută la accelerarea proceselor de investigare, la propunerea și inițierea de noi direcții de cercetare științifică nebănuite până la un anumit moment. În evoluția sa și geopolitica (metodă și știință) a cunoscut mai multe paradigme prin care și-a certificat formele ei de manifestare existențială și de înlesnire a perceperii și înțelegerii fenomenelor vieții social-politice de sorginte internă și externă ale unui stat /state la o anumită perioadă de dezvoltare.

Cele mai caracteristice paradigme, asociate geopoliticii de-a lungul evoluției sale în timp, sunt: *național-statală, civilizațională, ideologică* și cea *informațională.*

Primele trei paradigme, menționate mai sus, au elucidat fidel fenomenele geopolitice prin ani. Însă, când nu au mai putut ține pasul cu avalanșa proceselor politice și sociale de pe mapamond, și, nefiind capabile să le interpreteze și să le explice cu suportul vechii teorii științifice, au cedat locul una alteia. Noua paradigmă geopolitică este inspirată de ideea informației ca factor principal de manifestare ei cu toate caracteristicile și proprietățile ce schimbă metodele de gestionare a timpului și spațiului, dar și a dinamicii geopolitice.

Actualmente devine tot mai dificil să determinăm rolul și modul de manifestare a mass-mediei clasice - presă, radio și televiziune în contextul geopolitic, deoarece în spațiul respectiv sunt implicate masiv și noile instrumente comunicaționale - internetul și multimedia. Din aceste considerente, realitatea solicită cu prisosință nu numai acceptarea noii paradigme informaționale în domeniul de referință, care astăzi stă la baza explicării și interpretării tuturor evenimentelor și fenomenelor ce au loc pe mapamond, dar și examinarea interacțiunii ei cu geopolitica. Or, cercetarea paradigmei *informaționale a geopoliticii,* în condițiile dezvoltării tehnologiilor comunicațional-informaționale se impune și mai mult acum, când spațiul confruntărilor regionale, dar și cel dintre alte țări și continente se mută în sfera politicii simbolice, în arena mass-mediei.

CONTEXT

După noi, *paradigma informațională a geopoliticii* nu este dictată e un moft di domeniul de cercetare, ci de necesitățile practice, geopolitice pentru a examina și a explica noua *ordine mondială*, dominată plenar de cea mai mare și convenabilă bogăție politică și economică contemporană - informația, pentru fabricarea și difuzarea căreia la ora actuală stau cele mai sofisticate tehnologii comunicaționale din lume.

Vrem sau nu, dar urmează să recunoaștem că toate transformările globale din ultimii ani, impuse de tehnologiile comunicațional-informaționale au adus cu sine schimbări substanțiale în toate domeniile vieții umane.

Revoluția informațională a trecut cu „tăvălugul tehnologic” și prin sfera geopoliticii, impunând domeniului dimensiunea virtuală a luptei pentru spațiu. Or, practica ultimelor decenii demonstrează cu prisosință că toate conflictele regionale „fierbinți” (din regiunea de est a Republicii Moldova, din Georgia, din Iugoslavia, din Siria, din Irak, din Ucraina ș.a.) au avut inițial la originea lor componenta informațională, asistată masiv de mijloacele electronice de comunicare, în contextul căreia mass-media, ca instrument de bază, și-a îndeplinit în virtutea scopului scontat funcția: de informare sau dezinformare, de propagandă sau manipulare, de intoxicare a maselor cu știri false sau de interpretare eronată a realității.

Oricum, *societatea informațională* care, determină actualmente evoluția civilizației, nu ar avea sorți de izbândă fără mass-media, deoarece, prin definiție, ea are la bază componenta informațională, unde mass-media este vehiculul care face legătura cu toate domeniile activității umane – politic, social-economic și cultural, prestând servicii informaționale și promovând cunoștințe ce contribuie la dezvoltarea omenirii.

Mass-media este „o expresie creată în anii 1950, în Statele Unite, pentru a desemna acele mijloace de comunicare în masă, care pot atinge un public foarte larg și, deci, divers și neidentificabil. Erau vizate, mai mult decât presa scrisă și radioul, televiziunea și cinematograful. Adaptat limbii franceze oficial în 1973, cu un accent ascuțit și un *s* la plural – cuvântul media s-a impus încă de la sfârșitul anilor 1970, a avut o cale lungă de afirmare de rând cu societatea, în care „motivele comunicării se înmulțesc în același ritm cu mijloacele de a o realiza” - (carte-ziar-radio-cinema-televiziune-Internet-multimedia), „pentru a informa, pentru a deconecta sau a instrui, dar și pentru a influența sau converti” [3, pp. 198, 809].

De remarcat faptul că informația și geopolitica, care au început să fie studiate intens în secolul XX, au strânse legături cu strategia, pe care încă Napoleon a definit-o ca „arta folosirii timpului și spațiului". Informația prin definiție este strategică, iar geopolitica este cea care asigură legătura dintre geografie și strategie. Astfel, geopolitica se bazează pe faptul că politica internațională, cu variabilele ei de pace și de război, se desfășoară și ea într-un mediu determinat de spațiu și timp. Conform opiniei specialiștilor, anume în baza stabilirii relațiilor cauzale între spațiu (geografic) și puterea politică internațională, sunt astăzi elaborate strategiile geopolitice (geostrategiile), altele decât cele care au fost caracteristice pentru lumea bipolară. În aceste împrejurări, altele devin și sarcinile ce stau la baza sistemului mediatic tehnologizat într-o lume tot mai atomizată.

Actualmente, tehnologiile comunicaționale și informaționale au de spus un cuvânt determinant în privința elaborării metodelor de dominare geopolitică. În acest context sunt reduse substanțial atât configurația timpului și a spațiului frontierelor politice dintre state, cât și posibilitățile de a influența prin mass-media, multimedia și Internet opinia publică nu numai în hotarele naționale, ci chiar și în context regional/continental. În opinia experților domeniului, paradigma informațională în geopolitică urmează să soluționeze trei obiective principale în înțelegerea dinamicii geopolitice a lumii moderne [4]:

1) să clasifice și să interpreteze transformările geopolitice care au loc în lume, astfel încât să putem percepe/intui evoluția lor de perspectivă ;

2) să explice motivele transformărilor geopolitice globale în derulare și să prevadă când, unde și cum vor evolua evenimentele viitoare;

3) să ofere o înțelegere conceptuală holistică referitor la modul în care și cum ar trebui să se dezvolte dinamica geopolitică a lumii moderne.

În esență, astăzi mass-media a devenit o arenă virtuală a luptei geopolitice. Deplasarea opticii reflectării de către mass-media a problemelor vieții dinspre particular către un context general este dictată în mare parte de intensificarea proceselor geopolitice în unele regiuni ale globului și dispariția sistemului bipolar mondial, care provoacă în continuare o nouă distribuție a centrelor de putere pe planetă.

În condițiile actuale, lupta geopolitică pentru spațiu se dă, în mare parte, în domeniul mediatic: unele țări prin influența ascunsă a informațiilor încearcă să impună voința lor asupra unui adevăr potențial. Aceasta este esența conceptului de *război informațional*, dus prin intermediul mass-mediei, care poate schimba potențialul geopolitic principal al statului (mentalitatea națională, cultura, starea moral-spirituală a oamenilor), oferind astfel un avantaj strategic decisiv față de un posibil adversar.

Asumându-și în contextul actual mai multe funcții și roluri specifice societății democratice, mass-media a devenit un *actor geopolitic activ.*

Mass-media caută în geopolitică adeziune și sprijin pentru a putea aborda problematica vieții internaționale cât mai profesionist, aprofundat și multiaspectual. „Dar pentru informarea operativă despre evenimentele din mediul internațional și pentru reprezentarea corectă a activității geopolitice în mass-media avem nevoie de jurnaliști, care să cunoască aprofundat domeniul, deoarece evenimentele, datele și faptele dintr-un câmp geopolitic, comentate neprofesionist, devin irelevante pentru public. Se impune ca jurnaliștii să facă uz de întreg arsenalul pe care îl posedă geopolitica pentru a da sens lumii reale. Practica demonstrează că jurnaliștii, care scriu pe teme internaționale, dar și mulți experți și analiști politici, care colaborează cu mass-media pe această linie, sunt atrași de *cercetarea operațională* a câmpului geopolitic." [5, p. 6]. Aceasta este o examinare plauzibilă și cu priză la public, mai cu seamă azi, în condițiile instabilității geopolitice din regiunea noastră.

„Până în ultimul deceniu al secolului al XX-lea sistemul mass-media autohton, ca parte a celui sovietic, nu a avut experiența abordării independente a problematicii vieții internaționale și a geopoliticii. Prerogativa în cauză revenea agențiilor de presă și instituțiilor mass-media moscovite ale statului sovietic. Această posibilitate a fost deschisă pentru mass-media de la noi în urma destrămării Imperiului sovietic, când Republica Moldova, după obținerea suveranității și independenței, a purces pe calea democratizării. Astfel, după mai bine de 30 de ani de înaintare a țării noastre pe calea democrației consolidate, când cu succes, când mai moderat, interesul pentru studierea relației mass-media - geopolitică în activitatea de reflectare a colaborării interstatale și a politicii externe a statului Republica Moldova a devenit mai mult decât evident" [6, p. 6].

În prezent, mass-media din Republica Moldova, impunându-se tot mai mult ca actor al jocului geopo-

litic la nivel local și regional, rezolvă, cel puțin, următoarele obiective esențiale: supervizează, analizează, clasifică și explică dinamica transformărilor geopolitice; oferă publicului o înțelegere multiaspectuală a formelor de luptă geopolitică, a metodelor și tehnicilor de dominare geoinformațională în spațiul și timpul politic, dar și estimează modul de evoluare a evenimentelor în perspectivă.

Putem observa că a fost necesar să se sfârșească Războiul Rece și să ia amploare noile tehnologii, ca să redescoperim importanța paradigmei informaționale a geopoliticii, care este strâns legată de modernizarea raportului de forțe politice și militare în lume, de schimburile economice și social-culturale, dar și de apariția de noi tensiuni și amenințări în spațiul real și în cel virtual.

Astăzi nicio activitate/acțiune politică externă nu poate fi întreprinsă fără a lua în considerare factorii geopolitici. Nedumerire stârnește însă faptul că de multe ori clasa politică de la noi exploatează conceptele geopolitice în scopul unor justificări ideologice, decât pentru fundamentarea politicii externe a statului. Contrar faptului că tradițional la baza geopoliticii stau realități obiective, care rezultă din caracteristicile geografice ale statului, rolul hotărâtor în determinarea și implementarea politicii externe pro-europene revine actorilor politici, dar nu în ultimul rând și mass-mediei.

CONCLUZII

După noi, în linii mari, acestea sunt sarcinile de bază ale paradigmei informaționale a geopoliticii. Iar materializarea lor devine imposibilă fără noile tehnologii și mass-media, care au acumulat o bogată experiență în informarea publicului și interpretarea evenimentelor și a proceselor ce au loc la nivel local și regional, iar în acest sens și în relațiile Republicii Moldova cu țările vecine – România și Ucraina. Desigur, activitatea mediatică și a noilor tehnologii poate fi orientată atât în plan pozitiv (informarea veridică a cetățenilor, comentarea și explicarea echidistantă a fenomenelor și evenimentelor lumii reale sau pentru apărare, în cazul expansiunii informaționale și în situațiile de criză), cât și în plan negativ/destructiv (propagandă, dezinformare și manipulare a opiniei publice, implementarea de războaie informaționale-psihologice, răspândirea urii și panicii în rândul maselor sau în raporturile dintre state). Cu atât mai mult că tehnologiile informaționale, prin definiție, comportă atât oportunități, cât și provocări pentru geopolitică, influențând modul de percepere și înțelegere a evenimentelor și proceselor globale.

Astfel, în promovarea intereselor sale naționale statul Republica Moldova, dar și mass-media, trebuie să țină seama că, geopolitic, aspirațiile ei „se dovedesc a fi cu precădere de caracter regional și subregional din cauza că potenţialul ei politic şi economic este limitat şi, deci, nu poate pretinde la roluri şi funcţii globale pe arena mondială. În plus, ea se află într-o zonă „gri” de insecuritate şi instabilitate politico-militară și etno-confesională, fapt care solicită aprofundarea eforturilor pentru consolidarea poziţiilor sale” [7, p. 203].

Peste toate, activitatea mass-mediei și modul de abordare a problematicii geopolitice sunt determinate de amplasarea geografică a Republicii Moldova și de politica dusă de ea în mediul geopolitic: operativitatea și frecvența mediatizării subiectelor pe teme internaționale depind în mare măsură de nivelul de dezvoltare a tehnologiilor comunicaționale și informaționale în țară și de cadrul legislativ privind asigurarea libertății de exprimare în societate. În acest context urmează să se țină seama și de unghiul de abordare și frecvența setării materialelor despre viața internațională pe „agenda” atenției publice, care, la rândul lor, sunt determinate de politica editorială a instituțiilor media, de interesul și capacitățile profesionale ale jurnaliștilor de a contribui la soluționarea situațiilor geopolitice, unde mass-media, și mai cu seamă televiziunea, se poate transforma din instrument al politicilor în actor, care promovează și apără interesele statului național și spațiul lui informațional. Numai prin contribuția activă a mass-mediei la construcția sferei politice naționale și a celei geopolitice pot fi puse bazele trainice de unificare a țării, de protejare a intereselor naționale, de asigurare a păcii și de menținere de către guvernare a vectorului european de dezvoltare.

Referințe bibliografice:

1. KUHN, Th. *Structura revoluțiilor științifice.* București: Humanitas. 2008, 280 p. ISBN: 978-973-502-030-9.
2. FOUCAULT, M. *Cuvintele și lucrurile.* București: Editura Rao, 2008. 544 c. ISBN: 978- 973- 103- 576 -5.
3. BĂDESCU, I., DUNGACIU, D. *Sociologia şi geopolitica frontierei*. Vol. I. Bucureşti: Editura Floare Albastră, 1995. 357 p. ISBN 9739730515.

4. ВАСИЛЕНКО, И. А. Геополитика в информационном обществе: новые виртуальные стратегии в борьбе за пространство. În: *Вестн. Моск. Ун-та. Сер. 12. Политические науки*, 2005. № 6, cc. 4-11.
5. LESCU, M. *Mass-media şi geopolitica.* Chișinău: Centrul editorial-poligrafic al USM, 2024. 384 p. ISBN 978-9975-62-788-7.
6. *Idem.*
7. JUC, V. *Edificarea relaţiilor internaţionale postrăzboi rece: aspecte teoretico-metodologice* şi *replieri geostrategice.* Chișinău: Sirius, 2011. 248 p. ISBN 978-9975-4222-5-3

Date despre autor:
***Mihai LESCU*,** doctor în științe politice, conferențiar universitar, Facultatea Jurnalism și Științe ale Comunicării, Universitatea de Stat din Moldova.
ORCID: 0000-0001-9837-6687
E-mail: lescumihai@gmail.com

Prezentat: 30.09.2025